

УДК 378:159.923

Беспарточна О. І., Зюман Г. Ю.

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Кременчук

СТРУКТУРА ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Розглянуто особливості діалогічного спілкування. Досліджено умови виникнення діалогічного спілкування, його основні характеристики. Визначено роль діалогічного спілкування у особистісно-орієнтованому навчанні. Обґрунтовано умови, за яких відбувається ефективне діалогічне спілкування у особистісно-орієнтованому навчанні, а саме: суб'єкт-суб'єктна спрямованість, наявність спільного змістовного поля, різниця в точках зору на предмет діалогу, активізація мисленевих процесів, необхідність рефлексії. Виділена структура діалогічного спілкування, виокремлені фактори, які впливають на появу бар'єрів у діалогічному спілкуванні чи стають його стимулами. Визначено як зазначені фактори можуть використовуватись у навчальному процесі.

Ключові слова: спілкування, діалог, суб'єкт-суб'єктні відносини, змістове поле, особистісно-орієнтоване навчання.

Беспарточная Е. И., Зюман А. Ю.

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского, Кременчуг

СТРУКТУРА ДИАЛОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Рассмотрены особенности диалогического общения, Исследованы условия возникновения диалогического общения, его основные характеристики. Определена роль диалогического общения в личностно-ориентированном обучении. Обоснованы условия, при которых происходит эффективное диалогическое общение в личностно-ориентированном обучении, а именно: субъект-субъектная ориентация, наличие общего смыслового поля, разница в точках зрения на предмет диалога, активизация мыслительных процессов, необходимость рефлексии. Выделена структура диалогического общения, описаны факторы, которые влияют на появление барьеров в диалогическом общении или становятся его стимулами. Определено как указанные факторы могут использоваться в процессе обучения.

Ключевые слова: общение, диалог, субъект-субъектные отношения, смысловое поле, личностно-ориентированное обучение.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Діалогічне спілкування супроводжує людину в усіх сферах її життя, які пов'язані з соціумом. Діалог не є простою розмовою двох людей, його сутність набагато глибша. Діалогічне спілкування передбачає у своєму процесі зміну особистостей, які беруть у ньому участь. Адже діалогічне спілкування передбачає наявність суб'єкт-суб'єктних відносини співрозмовників, рівність позицій, емпатійність, відкритість, довіру. У процесі діалогічного спілкування людина конкретизує власні думки, переглядає свої позиції, розширює світогляд, позбавляється стереотипів.

Особливого значення діалогічне спілкування набуває у педагогіці, адже в цій сфері слово є основним інструментом впливу на особистість. Головними ознаками педагогічного спілкування на суб'єкт-суб'єктному рівні виступають: особистісна орієнтація співрозмовників, яка передбачає здатність бачити і розуміти співрозмовника; рівність психологічних позицій співрозмовників з визнанням права студента на власну думку та недопустимість домінування педагога у спілкуванні; емпатійність, готовність прийняти точку зору співрозмовника; гнучкість позиції тощо. Розуміння сутності, знання складових структури діалогічного спілкування, його законів та взаємозв'язків дозволяють з

максимальною ефективністю використовувати переваги діалогу як засобу розвитку та саморозвитку особистості під час навчання у вищій школі.

Метою роботи є проаналізувати та розкрити сутність, особливості та структуру діалогічного спілкування.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Досліджуючи особистість, М. М. Бахтін вказував на те, що життя за своєю суттю є діалогічним, жити – це брати участь у діалозі: запитувати, слухати, нести відповідальність, схвалювати тощо [1]. Складність і багатомірність діалогу дає невичерпні можливості його дослідження. У сучасній педагогіці все більш глибоко усвідомлюється і досліджується фундаментальна роль діалогу у процесах спілкування, мислення та розвитку особистості. Дослідження проблем діалогу надзвичайно різноаспектні. Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, Л. П. Якубінський та інші розглядали діалог як лінгвістичну форму спілкування, як соціальний чинник, що визначає характер мислення та свідомості. Діалог як форму навчання аналізують В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, С. Ю. Курганов та інші. Діалог як форму спілкування, стилю взаємодії, засобу взаємовпливу та взаєморозуміння розглядали Г. М. Андреева, О. О. Бодальов, А. Б. Домбрович, І. А. Зязюн та інші. Психологічні особливості діалогічної взаємодії досліджують О. Г. Ковальов, Т. О. Флоренська та інші.

Діалогічний підхід у педагогіці, розглядаючи особистість через зв'язок її активності з потребами у самовдосконаленні, передбачає перетворення позиції педагога і позиції студента в особистісно рівноправні. При цьому відбувається зміна ролей і функцій учасників педагогічного процесу, педагог активізує, організовує, стимулює самопізнання, саморозвиток студента та прагне повної його саморегуляції на засадах партнерських стосунків. Діалогічне спілкування виступає універсальною категорією, що позначає специфічну форму активності людини і дозволяє враховувати її багатофункціональну природу у побудові педагогічної діяльності. Визначальною особливістю діалогічного спілкування є рівноправне суб'єкт-суб'єктне спілкування. Мета діалогу – двобічна. З одного боку вона спрямована на саму людину, самопізнання, саморозвиток, задоволення потреби у розумінні тощо. З іншого боку, метою діалогу виступає співрозмовник. У діалозі відбувається відкриття нових горизонтів навколишнього світу через світ іншої людини.

Діалогічне спілкування, як один з компонентів особистісно-орієнтованого навчання, дозволяє активізувати обидві сторони педагогічного процесу, перевести взаємодію у категорію суб'єкт-суб'єктних відносин, здійснювати опосередкований вплив на особистість студента.

Одна з найважливіших умов виникнення діалогу - наявність змістовного поля, яким він опосередковується. Ним можуть бути різні сфери людської діяльності і пізнання, це дозволяє використовувати у навчанні суб'єктивний досвід студентів, їх спрямованість та інтереси.

Змістове поле діалогічного спілкування має відповідати наступним вимогам: у ньому втілені ті інтереси і сенс, які займають у даний момент часу одну з провідних позицій в ієрархії мотивів суб'єкта; кожен з партнерів має власне, яке відрізняється від іншого, бачення сенсу змістовного поля спілкування; в тому випадку, якщо люди думають по-різному про одне, то воно набуває сенсу, і відбувається продуктивний діалог між ними [2]. У діалогічному спілкуванні мовленнєва мета є не лише у промовця, але й у слухача. Така мета називається мовленнєвим очікуванням, вона виявляється у тому, що спонукає співрозмовника відкликатися на репліку діалогу. Діалогічним, продуктивним спілкуванням є лише те, в якому в достатній мірі перетинаються смислові поля співрозмовників. Тобто наявність спільної або спорідненої мети спілкування, та одночасно відмінного розуміння її предмету є однією із заporук того, що процес діалогу, як гуманістичного спілкування, спрямованого на розвиток особистості, відбудеться.

Визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіра партнерів спілкування є сутністю суб'єкт-суб'єктних відносин, що, у межах особистісно-діяльнісного підходу,

відкриває можливості для активної практичної діяльності викладача з розвитку креативності, постійного самовдосконалення професійних вмінь і навичок студентів. Толерантність, яка належить до категорій мовленнєвого спілкування, є типом мовленнєвої взаємодії [3] і виступає загальним принципом міжособистісної, міжгрупової, міждержавної та міжкультурної взаємодії [4]. Толерантність потребує від діалогічного спілкування таких ознак:

- рівність позицій учасників процесу спілкування, під час якого формується здатність стати на позицію іншого;
- прийняття партнера таким, яким він є, довіра до нього;
- щирість і природність прояву емоцій, взаємопроникливість у світ почуттів і переживань один одного;
- здатність учасників спілкування бачити, розуміти та активно використовувати широкий спектр засобів спілкування, включаючи невербальні [5].

Основою глибинного міжособистісного контакту в діалозі є співпереживання, що проявляється як емоційно-інтуїтивне розуміння співрозмовниками внутрішнього світу один одного [6]. Коли студент відчуває емпатійне ставлення, це спонукає його до внутрішнього відкриття, до вільного озвучення власних думок, міркувань, сподівань. Прояв емпатії, щирого емоційного сприйняття співрозмовника сприяє його розкриттю, підвищенню впевненості у собі, самопізнанню та саморозвитку. Також, сприяючи розкриттю особистості іншого, у діалозі людина вчиться краще розуміти співрозмовника і саму себе, переосмислює свої погляди та цінності, звільняється від стереотипів, зростає інтелектуально і духовно. Сприйняття іншої людини як цілісної особистості дозволяє бачити її такою як вона є, і, що особливо важливо для педагога, такою, якою вона може стати у майбутньому.

Таким чином, до найважливіших характеристик діалогічного спілкування можемо віднести наступне:

- спільну спрямованість до вирішення проблем;
- рівність позицій учасників діалогу;
- вміння бачити світ очима співрозмовника;
- емоційну відкритість;
- довіру до іншої людини;
- прийняття іншої людини як цінності в свій внутрішній світ.

Зазначені характеристики дозволяють, використовуючи діалогічне спілкування, у процесі особистісно-орієнтованого навчання досягти його головних завдань, а саме:

- розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей;
- розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей;
- допомога у самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні;
- формування культури життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати власне життя [7].

Побудова навчального процесу у вигляді діалогу дозволяє студентам усвідомити залежність якості спілкування від їхніх знань і умінь володіння вербальними і не вербальними засобами спілкування, вміння побудувати доказову базу і вибір способів її донесення співрозмовнику. Таким чином, під час діалогічного спілкування студенти ніби опиняються у особливому інтелектуальному середовищі, коли розум не просто інформативно збагачується, але й реалізується у діалогічній ситуації, насичений проявом можливості і дій. За допомогою питань, міркувань, доведень у формі діалогів студенти розвивають здатність довільного вибору шляху і методів самостійного розв'язання навчальних задач. Проте формування під час діалогу у студентів навичок логічно мислити, аргументовано доводити власну думку та сприймати думку співрозмовника є лише верхівкою «айсбергу», адже діалогічне спілкування неможливе без емоційного та особистісно-значущого навантаження.

Діалогічне спілкування є складною системою з багатьма факторами, які обов'язково повинні враховуватись викладачем при його використанні у навчальному процесі. Структура діалогічного спілкування, що представлена на рис. 1, дозволяє прослідкувати розвиток діалогу та його вплив на точки зору співрозмовників.

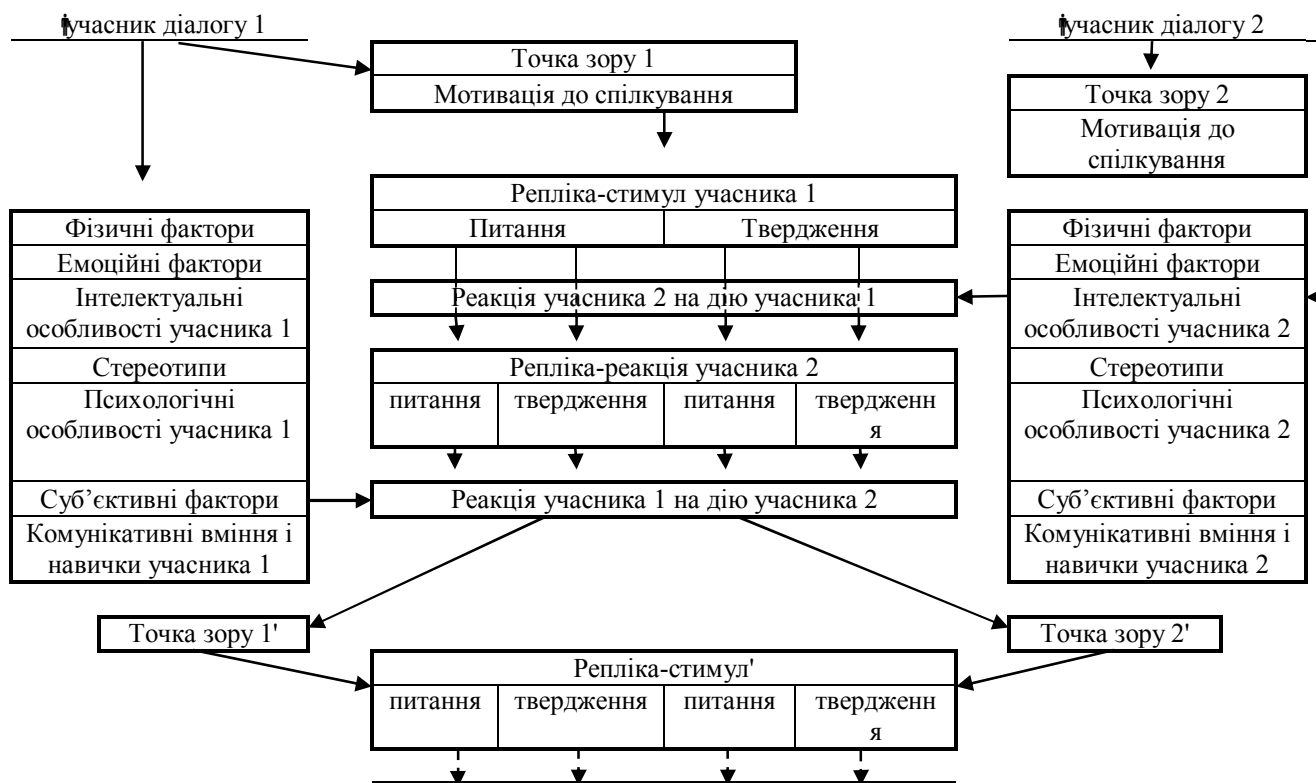

Рисунок 1 – Структура діалогічного спілкування (власне опрацювання)

Центральним компонентом діалогу є репліка – коротке висловлювання, зауваження одного співрозмовника іншому з нагоди чого-небудь [8]. Основною одиницею діалогу є діалогічна єдність, це взаємопов'язані між собою два і більше висловлювання. Важливою властивістю діалогічної єдності є дуже чітко виражена комунікативна взаємспрямованість його складових частин. Репліки - складові частини діалогічної єдності - вказують комунікативну спрямованість мови і взаємопов'язані між собою змістом і специфічними мовними засобами, перш за все синтаксичними і інтонаційними [9]. Саме в репліці виражається вміння, як студента так і викладача, логічно, обґрунтовано, зрозуміло для співрозмовника перетворити внутрішнє розуміння суті розмови у зовнішнє. Причому реакція співрозмовника, що отримана у відповідь на репліку, є невід'ємною складовою діалогічної єдності, адже саме вона служить доказом того, що відбувся взаємовплив співрозмовників.

Тому, як правило, діалогічна єдність складається з двох частин: репліка-стимул; репліка-реакція.

Найбільш розповсюдженими є чотири типи діалогічних єдностей:

- 1) питання – відповідь (твердження);
- 2) питання – питання;
- 3) твердження – твердження;
- 4) твердження – питання [10].

Діалогічна єдність є ядром структури діалогу, вона задає спрямованість діалогу, формує послідовність його розвитку. Навколо питально-відповідального ядра діалогу формуються інші, іноді неявно сформовані елементи його структури [11], але які мають велике значення у побудові навчальної діяльності.

У педагогіці вищої школи велике значення має неодмінна наявність двох умов, що обумовлюють виникнення діалогу:

- 1) наявність не менше ніж двох різних точок зору на предмет діалогу;
- 2) мета або мотив вступу в діалог.

Обидва ці фактори мають прямий вплив на формування типу репліки-стимулу. Мотиви, якими керуються люди в спілкуванні, різноманітні. При цьому можуть виникнути суперечності між глибинними морально-етичними спонуканнями і відповідності зовнішнім правилам етикету. Мотиви формують цілі, яких хочуть досягти в спілкуванні партнери. Цілі спілкування визначаються і групуються в залежності від того, який обирається ведучий принцип спілкування [4].

Опосередкований вплив на формування реплік мають критерії відбору точок зору, тут вирішальна роль належить аргументам, які наводяться або у підтримку точок зору, або задля їх спростування [12]. Якщо, починаючи діалог, кожен з співрозмовників має свою певну точку зору на предмет діалогу, то після реалізації діалогічної єдності кожен з учасників отримує нову, змінену точку зору (на рис. 1 зазначена як точка зору 1' та точка зору 2'), яка буде впливати на формування вже наступних реплік, якщо діалог буде мати продовження. Крім того на реакцію співрозмовника впливають багато інших факторів. Такі фактори як шум, задуха, спека, холод та інші подібні фізичні фактори значно погіршують сприйняття інформації. Адже викладач може просто не почути студента, або студенту буде важко зосередитись на розмові, якщо усі його фізіологічні функції направлені на те, щоб зігрітись. Фізіологічний стан співрозмовника значно впливає на якість сприйняття комунікативної інформації, формування репліки-відповіді та висновків.

Емоції значною мірою регулюють людське життя, діалогічне спілкування не є винятком. Емоційні фактори, виступаючи фільтром у формуванні репліки можуть бути присутні як у ставленні до співрозмовника, так і до інформації, що надається. Велике емоційне значення змісту може слугувати відчутним стимулом до діалогічного спілкування. Емоційне забарвлення сприяє встановленню суб'єкт-суб'єктних відносин, емпатійного сприйняття, активності, взаємодії. Проте, занадто велике емоційне напруження може, навпаки, зруйнувати діалогічне спілкування.

Інтелектуальні особливості партнерів у діалозі обумовлюють підбір інформації, що вкладається в репліку, її об'єм, глибину та широту, якість тощо. Рівень здатності до абстрагування, синтезу, аналізу, порівняння та узагальнення відіграють значну роль у формуванні реплік діалогу та його якості. До цих же факторів можемо віднести професійну компетенцію співрозмовників, яка обумовлює особливості спрямованості діалогу. Викладач повинен пам'ятати, що студент, як правило, у меншій мірі володіє професійно-науковою мовою предмету, що викладається. Тому, з одного боку, викладач повинен намагатися донести інформацію у зрозумілій для студента формі, а з іншого – стимулювати, залучати студента до використання професійних термінів та логічності побудови доказів.

Стереотипи, як особлива форма сприйняття навколишнього світу, яка значно впливає на дані наших почуттів до того, як ці дані дійдуть до нашої свідомості [13] часто мають обмежувачий характер, звужують світогляд співрозмовників та, інколи, формують комунікативні бар'єри. Психологічні особливості співрозмовників, такі як темперамент, характер, стани, властивості людини обумовлюють динаміку та спрямованість діалогічного спілкування. Суб'єктивне відношення до співрозмовника або інформації за своєю дією схоже з обмежувальним впливом стереотипів. Так співрозмовник може безумовно сприймати інформацію, що надходить від співрозмовника, що має значний авторитет. При цьому порушується рівноправність сторін діалогічного спілкування і діалог, як такий, втрачає свою сутність.

Комунікативні вміння і навички значно сприяють ефективному розвитку діалогічного спілкування. Такі фактори як: активне слухання, емоційне забарвлення інформації,

адекватний прояв емоцій, зацікавленість співрозмовником, дозволяють не лише дізнатися про точність отриманої інформації, а й стимулюють до подальшого спілкування, коригування інформації що надається. Вміння адекватно та критично сприймати інформацію, навички аргументації, правильна будова мови, відкритість до нового, сприяє отриманню невикривленої інформації, зменшенню її втрати, веденню діалогу в єдиному смислового руслі тощо. Слід зазначити, що викладач не тільки повинен сам активно використовувати зазначенні вміння під час діалогічного спілкування, але й стимулювати до цього студентів, наочно показуючи як ті чи інші фактори впливають на якість сприйняття та перетворення інформації.

Таким чином фактори, що обумовлюють формулювання реплік та їх сприйняття, можуть ставати як бар'єрами у діалогічному спілкуванні, так і їх стимулами.

На нашу думку, реакція на дію протилежної сторони включає в себе вербальні засоби (репліка-реакція) та не вербальні (жести, міміка, тембр голосу тощо), які також є реакцією на репліку-стимул.

У процесі розвитку діалогу зазначені елементи повинні, по-перше, залишати деяку єдність, мати загальну основу, яку можна назвати загальним концептуальним каркасом. По-друге, у своїй сукупності вони повинні фіксувати перехід знань або переконань з невизначеного стану в інше, більш конкретне. Порушення хоча б однієї з цих умов руйнує діалог, робить його безпредметним або безплідним.

ВИСНОВКИ. Таким чином, діалогічне спілкування є складним багаторівневим процесом, який відбувається одночасно у декількох площинах. Діалогічне спілкування одночасно спрямоване у двох напрямках: на саму людину та її співрозмовника, завдяки чому з'являється єдине змістовне поле діалогу, що обумовлює взаємовплив та взаєморозвиток особистостей, які включені до процесу. Проте розвиток можливий лише за умов наявності різниці у поглядах співрозмовників на предмет спілкування. Це дозволяє ефективно використовувати діалогічне спілкування у навчальному процесі в вищій школі. Суб'єкт-суб'єктні відносини є головною запорукою результативності діалогічного спілкування у навчанні. Вони обумовлюють емпатійність, відкритість, довіру тощо. Це забезпечує цілісність сприйняття співрозмовника, відкритість новому досвіду, готовність змінюватись та розвиватись. Розуміння процесу формування діалогічного спілкування та факторів впливу на нього дозволяє викладачу та студенту підняти його на більш високий рівень.

Перспективними напрямками подальшого дослідження є визначення закономірностей та взаємозалежностей структурних компонентів діалогічного спілкування як інструменту педагогічного впливу у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вульфів Б. З. Педагогика : учеб. пособ. для бакалавров / Б. З. Вульфів, В. Д. Иванов, А. Ф. Меняев ; под ред. П. И. Пидкасистого. – М. : Юрайт, 2015. – 511 с.
2. Скибицкий Э. Г. Основы делового общения : учеб. пособ. / Э. Г. Скибицкий, И. Ю. Скибицкая. – Новосибирск : НГАСУ, 2008. – 388 с.
3. Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности : коллективная монография / [И. Н. Борисова, Н. Д. Бурвикова, Т. Т. Вепрева, Н. А. Купина, М. Б. Хомяков] ; отв. ред. И. Н. Борисова, М. Б. Хомяков. – Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 2003. – 549 с.
4. Гольдин В. Е. Толерантность как принцип культуры речи / В. Е. Гольдин // Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности : коллективная монография ; отв. ред. Н. А. Купина и М. Б. Хомяков. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2005. – С. 515–532.

5. Крук С. І. Реалізація виховного процесу на засадах діалогічної взаємодії як педагогічна умова виховання толерантності / С. І. Крук // *Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал*. – Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – Рівне, 2010. – № 2. – С. 83–87.
6. Братченко С. Л. Межличностной диалог и его основные атрибуты / С. Л. Братченко // *Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии*. – М. : Смысл, 1997. – С. 201–222.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. Є. Мойсеюк. – К. : Кондор, 2007. – 656 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
9. Липко І. П. Діалогічна єдність як базова одиниця діалогічного мовлення / І. П. Липко // *Філологічні трактати*. – Суми : Сумський Державний університет, 2013. – № 2. – Т. 5. – С. 75–80.
10. Айтпаева А. С. Вопросы обучения диалогическим формам общения / А. С. Айтпаева // *Проблемы и перспективы языковой подготовки иностранных студентов: материалы X Международной научно-практической конференции (1-2 октября 2015 г.)*. – Харьков : ХНАДУ, 2015. – С. 3–7.
11. Бобков А. К. Основы творческой деятельности журналиста : учеб. пособ. / А. К. Бобков. – Иркутск : Иркут. ун-т, 2005. – 96 с.
12. Рубчевский К. В. Логика : курс лекций / К. В. Рубчевский. – Красноярск : Филиал СПб ИВЭСЭП в г. Красноярске, 2005. – 106 с.
13. Стефаненко Т. Р. Этнопсихология / Т. Р. Стефаненко. – М. : Институт психологии РАН, 2000. – 258 с.

Bespartochna O., Zuman H.

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University, Kremenchuk

STRUCTURE OF DIALOGICAL COMMUNICATION IN HIGHER SCHOOL

The features of dialogic communication are considered. The conditions under which the dialogic communication arises as well as its main characteristics are explored. The role of communication in a dialogue-centered learning is determined. The conditions which influence the effective dialogical communication in student-centered learning are proved: subject-oriented, presence of a common semantic field, difference in the points of view on the dialogue subject, mental process activation, the need of self-reflection. The dialogical communication structure has been revealed; the factors that interfere or stimulate the dialogical communication have been marked and their appliance in the studying process has been stated.

Keywords: communication, dialogue, subject-subject relationship, semantic field, personality-oriented education.

REFERENCES

1. Vul'fov B.Z., Ivanov V.D. and Menyaev A.F. (2015), *Pedagogika* [Pedagogy], Yurayt, Moscow, Russia. [in Russian].
2. Skibitskiy, E.G. and Skibitskaya, I.Yu. (2008), *Osnovy delovogo obshcheniya* [Fundamentals of business communication], NGASU, Novosibirsk, Russia. [in Russian].
3. Borisova, I.N., Burvikova, N.D, Vepreva, T.T., Kupina, N.A. and Khomyakov, M.B. (2003), *Filosofskie i lingvokul'turologicheskie problemy tolerantnosti* [Philosophical and linguo-cultural issues of tolerance], Izd-vo Ural'skogo un-ta, Ekaterinburg, Russia. [in Russian].

4. Gol'din, V.E. (2005), *Tolerantnost' kak printsip kul'tury rechi* [Tolerance as a principle culture of speech], *Filosofskie i lingvokul'turologicheskie problemy tolerantnosti*, pp. 515-532. [in Russian].
5. Kruk, S.I. (2010), *Realizatsiia vykhovnoho protsesu na zasadakh dialohichnoi vzaiemodii yak pedahohichna umova vykhovannia tolerantnosti* [Implementation of educational process on the basis of Dialogic interaction as a pedagogical condition of tolerance], *Nova pedahohichna dumka*, no. 2, pp. 83-87. [in Ukrainian].
6. Bratchenko, S.L. (1997), *Mezhlichnostnyy dialog i ego osnovnye atributy* [Interpersonal dialogue and its main attributes], *Psikhologiya s chelovecheskim litsom: gumanisticheskaya perspektiva v postsovetskoj psikhologii*, pp. 201-222. [in Russian].
7. Moisejuk, N.Je. (2007), *Pedagoghika* [Pedagogy], Kondor, Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
8. Busel, V.T. (Eds.) (2005), *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Big explanatory dictionary of modern Ukrainian language], VTF Perun, Kyiv, Irpin, Ukraine. [in Ukrainian].
9. Lypko, I.P. (2013), *Dialohichna yednist yak bazova odynytsia dialohichnoho movlennia* [Dialogical unity as the basic unit of dialogical speech], *Filolohichni traktaty*, no. 2, vol. 5, 75-80 [in Ukrainian].
10. Aytpaeva, A.S. (2015), *Voprosy obucheniya dialogicheskimi formami obshcheniya* [The issues of training Dialogic forms of communication], *Proceedings of the 10rd International scientific-practical Conference "Problemy i perspektivy yazykovoy podgotovki inostrannykh studentov"*, pp. 3-7. [in Ukrainian].
11. Bobkov, A.K. (2005), *Osnovy tvorcheskoy deyatel'nosti zhurnalista* [Bases of creative activity of the journalist], Irkut. Un-t, Irkutsk, Russia. [in Russian].
12. Rubchevskiy, K.V. (2005), *Logika* [Logic], Filial SPb IVESEP v g. Krasnoyarske, Krasnoyarsk, Russia. [in Russian].
13. Stefanenko, T.R. (2000), *Etnopsikhologiya* [Ethnopsychology], Institut psikhologii RAN, Moscow, Russia. [in Russian].

Беспарточна Олена Іванівна,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук
Полтавської обл., Україна, 39600.
Тел. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@mail.ru

Bespartochna Olena Ivanivna,

Cand.Sc. (Ed.), Associate Professor,
Associate Professor of Pedagogy and
Philosophy Department,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy
National University,
20, vul. Pershotravneva, Kremenchuk,
Poltava Region, Ukraine, 39600.
Tel. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@mail.ru

Зюман Ганна Юріївна,

магістрант факультету права, гуманітарних і соціальних наук,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук,
Полтавська обл., Україна, 39600.
Тел.: +38(05366)36000
E-mail: office@kdu.edu.ua

Ziuman Hanna Yuriivna,

Student of Master's Degree of Faculty of Law
and the Humanities,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy
National University,
20, vul. Pershotravneva, Kremenchuk,
Poltava Region, Ukraine, 39600.
Tel.: +38(05366)36000
E-mail: office@kdu.edu.ua

Стаття надійшла 24.11.2016